

УДК 343.131.8

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.38>

ІСТИНА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ФІЛОСОФСЬКО– ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР

Циганюк Ю.В.

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
ORCID: 0000-0002-8495-3583

Легких В.В.,

кандидат юридичних наук,
головний науковий співробітник
«Науково-дослідного інституту
штучного інтелекту та суспільних наук»
ORCID: 0009-0008-5384-7260

Циганюк Ю.В., Легких В.В. Істина у кримінальному процесі: філософсько-правові засади та практичний вимір.

У статті здійснено філософсько-правове та процесуальне дослідження феномена істини у кримінальному процесі. Розкрито багатовимірну природу істини, що поєднує епістемологічні, морально-ціннісні та юридичні аспекти, визначаючи її одночасно і як результат пізнання, і як нормативний орієнтир функціонування органів правосуддя.

Проаналізовано основні філософські концепції істини – кореспондентну, когерентну, прагматичну та конвенціоналістську – і показано, що жодна з них окремо не здатна повністю охопити складність правового знання. Наголошено, що у правовому вимірі істина є синтезом об'єктивної відповідності фактам та процесуальним вимогам до її здобуття. Зазначено, що правова істина не може бути результатом порушення людської гідності або принципів справедливості, оскільки процедура її встановлення є невіддільною від її змісту.

У роботі проаналізовано нормативне закріплення істини у Кримінальному процесуальному кодексі України, включно з тісним зв'язком між обов'язком держави встановити істину, гарантіями належної правової процедури та презумпцією невинуватості. Особливу увагу приділено стандарту доказування «поза розумним сумнівом», який розглянуто як ключовий процесуальний інструмент забезпечення балансу між прагненням до істини та захистом особи від ризику помилкового засудження. Підкреслено, що цей стандарт не вимагає досягнення абсолютного знання, а визначає прагматичний рівень переконливості доказів, достатній для ухвалення справедливого судового рішення.

У статті також узагальнено судову практику, яка засвідчує, що учасники процесу часто апелюють до категорії істини, тоді як суди переважно уникають її прямого використання, натомість зосереджуючись на оцінці доказів через призму процедурних гарантій. Це свідчить про поступовий перехід до моделі процесуальної істини як елементу справедливого суду. Зроблено висновок, що істина у кримінальному процесі є результатом законного, змагального та збалансованого процесуального пізнання, і надалі потребуватиме переосмислення з урахуванням технологічних змін, розвитку цифрових доказів і застосування штучного інтелекту.

Ключові слова: кримінальний процес, істина, доказування, досудове розслідування, судовий розгляд кримінального провадження, стандарт «поза розумним сумнівом», належна правова процедура, презумпція невинуватості, оцінка доказів.

Tsyganiuk Y.V., Lehkykh V.V. Truth in criminal proceedings: philosophical and legal foundations and practical dimensions.

The article presents a philosophical, legal and procedural study of the phenomenon of truth in criminal proceedings. It reveals the multidimensional nature of truth, which combines epistemological, moral, value-based and legal aspects, defining it both as a result of cognition and as a normative guideline for the functioning of judicial bodies.

The main philosophical concepts of truth – correspondence, coherence, pragmatism and conventionalism – are analysed, and it is shown that none of them alone is capable of fully encompassing

the complexity of legal knowledge. It is emphasised that in the legal dimension, truth is a synthesis of objective correspondence to facts and procedural requirements for its acquisition. It is noted that legal truth cannot be the result of a violation of human dignity or principles of justice, since the procedure for establishing it is inseparable from its content.

The paper analyses the normative consolidation of truth in the Criminal Procedure Code of Ukraine, including the close link between the state's duty to establish the truth, guarantees of due process and the presumption of innocence. Particular attention is paid to the standard of proof «beyond reasonable doubt», which is considered a key procedural tool for ensuring a balance between the pursuit of truth and the protection of individuals from the risk of wrongful conviction. It is emphasised that this standard does not require absolute knowledge, but rather defines a pragmatic level of persuasiveness of evidence sufficient for a fair court decision.

The article also summarises judicial practice, which shows that participants in the process often appeal to the category of truth, while courts tend to avoid its direct use, focusing instead on evaluating evidence through the prism of procedural guarantees. This indicates a gradual transition to a model of procedural truth as an element of a fair trial. It is concluded that truth in criminal proceedings is the result of a lawful, adversarial and balanced procedural cognition, and will require further rethinking in light of technological changes, the development of digital evidence and the application of artificial intelligence.

Key words: criminal proceedings, truth, evidence, pre-trial investigation, criminal trial, standard of «beyond reasonable doubt», due process, presumption of innocence, evaluation of evidence.

Постановка проблеми. Проблематика встановлення істини у кримінальному процесі посідає центральне місце в теорії та практиці кримінального судочинства, оскільки саме істина є тим концептуальним орієнтиром, який визначає легітимність державного втручання у сферу прав, свобод та законних інтересів особи. Упродовж століть різні правові системи та філософсько-правові школи виробляли підходи до розуміння того, чи можливо досягти об'єктивної істини у процесі збирання, дослідження та оцінки доказів, і, якщо так, якими методами та засобами. В сучасних умовах, коли кримінальне провадження дедалі більше орієнтується на стандарти прав людини, доктрину верховенства права та засаду змагальності, питання змісту й меж обов'язку держави встановити істину набуває особливої актуальності.

Значущість цієї проблеми зумовлена низкою чинників. По-перше, кримінальне провадження – це механізм, який може привести до найбільш інтенсивного державного примусу, включно з обмеженням свободи особи. Тому помилки у встановленні фактичних обставин, неправильна оцінка доказів або формальні підходи до з'ясування змісту вчиненого діяння здатні призвести до серйозних порушень прав людини та фундаментальних гарантій справедливого суду. По-друге, трансформація сучасної доказової політики, поява нових видів доказів, цифрових технологій, методів криміналістичних досліджень і штучного інтелекту вимагають переосмислення класичних підходів до істини як цінності, процесу та результату кримінального судочинства. По-третє, міжнародна судова практика, зокрема Європейського суду з прав людини, формує нові стандарти оцінки доказів, вимоги до повноти та ефективності розслідування, що безпосередньо впливають на національну доктрину і практику доказування.

Актуальність дослідження істини в кримінальному процесі посилюється також загальною зміною правового мислення. У сучасній юриспруденції дедалі більше наголосу робиться на балансі між інтересами держави та індивіда, на потребі забезпечити не лише формальну, а й матеріальну справедливість. У цих умовах встановлення істини постає не як абстрактне завдання, а як складний багатовимірний процес, що вимагає правової, етичної й методологічної чіткості.

Крім того, в умовах глобалізації та інтернаціоналізації кримінального права, а також зростання складності кримінальних правопорушень, від правозастосовних органів вимагається не лише відтворення хронології подій, а й здатність глибоко розуміти мотиви поведінки, соціальні контексти та інші нематеріальні аспекти, що впливають на правильність юридичної оцінки. Це вкотре підкреслює, що встановлення істини є не просто технічним етапом доказування, а фундаментальною засадою кримінального провадження, яка визначає його якість, ефективність і справедливість.

Отже, вивчення істини у кримінальному процесі є ключовим завданням сучасної правової науки, оскільки воно впливає на всю систему кримінального правосуддя: від моделі доказування та процесуальних гарантій до філософії кримінального процесу та довіри суспільства до судової влади.

Мета дослідження. Метою дослідження є застосування комплексного теоретичного та прикладного підходу для розкриття істини у кримінальному процесі.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми істини у кримінальному процесі є мультидисциплінарними та досліджуються багатьох років. Серед вітчизняних науковців-процесуалістів необхідно

згадати такі імена, як І.В. Басиста, В.В. Вапнярчук, І.В. Гловюк, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Groшевий, О.В. Капліна, Є.Г. Коваленко, О.П. Кучинська, Л.М. Лобойко, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Маляренко, Ю.М. Мирошніченко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, С.М. Стахівський, О.О. Торбас, В.Ю. Шепітько, О.Г. Шило, М.Є. Шумило та багато інших у працях яких розкриваються різні аспекти істини у кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Проблема встановлення істини у кримінальному процесі виникає внаслідок протиріч між традиційною концепцією матеріальної істини, яка вимагає повного, всебічного й об'єктивного дослідження обставин справи, сучасною моделлю змагального процесу, де істина формується в результаті змагання сторін і дотримання процесуальних гарантій, європейськими стандартами справедливого суду, що фокусуються на процедурі, а не на результаті, технологічними змінами, які впливають на доказування (цифрові сліди, дані з камер, аналітика штучного інтелекту, OSINT, біометрія), зростанням складності кримінальних правопорушень, що ускладнює відтворення фактичних обставин події. Ці фактори створюють дискусію: чи можливо і чи потрібно шукати «істину» у кримінальному процесі, якщо ключовою гарантією є дотримання процедури? Відповіді на таке запитання залежать моделі доказування, роль суду та можливості сторін.

У сучасній епістемології і філософії науки найпоширенішими є, принаймні, три концепції істини – кореспондентна, прагматистська і когерентна [1, с. 122]. А на думку Ю.М. Мирошніченка, у філософії склалися чотири основні концепції істини: кореспондентна (знання відповідає об'єктивній реальності), когерентна (істинність знання визначається його узгодженістю з більш загальною системою знання), прагматистська (істинним вважається знання, корисне для людини) і конвенціоналістська (знання є істинним, якщо воно визнається таким більшістю вчених) [2, с. 199].

Згідно Ю.Т. Піха, проблема істини у кримінальному провадженні є окремою різновидністю реалізації положень теорії пізнання (гносеології) до такої специфічної пізнавальної діяльності людей, як кримінальне провадження, у випадках вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння. Проте на відміну від процесу пізнання у суворо філософському розумінні певних явищ і процесів, який є безкінечним, необмеженим, а тому наші знання про них є відносними, пізнання у кримінальному провадженні обмежене рамками (обставинами) предмету доказування (встановлення), конкретними, визначеними процесуальним законом обставинами, обмеженими часом і простором. Своєю чергою, завданням органів досудового розслідування, а згодом і суду є пізнання конкретних фактів та їх належна оцінка у відповідності з вимогами закону [3, с. 251].

Синтезуючи різні концепції, можна сказати, що істина у праві – це діалектична єдність об'єктивного і процедурного. Об'єктивний компонент вимагає відповідності судових висновків реальним фактам, а процесуальний компонент гарантує, що ці факти встановлені законними засобами та з дотриманням прав людини.

Як писав Гегель, «для філософії «істина – це ціле» і ніщо часткове не є цілком істинним» [4, с. 612] – тобто не лише результат, а й процес її досягнення. Тому у кримінальному процесі істина не існує поза процесуальною формою – вона набуває змісту лише в межах справедливого судового пізнання. Також істина має ціннісний вимір, адже вона пов'язана з такими категоріями, як справедливість, добро, гідність. У праві істина не може бути відділена від моральної легітимності способів її здобуття, навіть «абсолютна істина», здобута через катування суперечить цінності людської гідності – отже, у правовому сенсі вона не є істиною. Тому правова істина завжди етично обмежена: вона має бути результатом справедливого процесу. Але, у практичному вимірі, є відхилення від такого трактування (Наприклад, у джерелі [5]).

Філософський підхід показує, що істина – не статична константа, а динамічний процес пошуку і верифікації знання. У кримінальному процесі це означає, що істина не може бути досягнута поза правом і справедливістю. Таким чином, істина в праві – це не лише пізнавальна, а й морально-правова категорія, що поєднує об'єктивність, процедурність і цінність людської гідності.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) містить нормативні рамки істини у кримінальному провадженні. Перш за все, потрібно звернути увагу на положення ст. 2 КПК України у якій визначено, що завданням процесу є також захист прав і свобод та забезпечення того, щоб жодну невинувату особу не було необґрунтовано притягнуто до відповідальності, а винувату – не було звільнено від неї [6]. Це передбачає, що під час досудового розслідування та судового розгляду повинні встановити істину в обсязі, достатньому для ухвалення справедливого рішення. Дискусійно це питання розглядається з різних підходів: прихильники матеріальної істини вказали б на необхідність всебічності, а прибічники процесуальної істини – на те, що надмірний акцент на об'єктивній істині може виправдовувати порушення прав. У цьому аспекті, варто звернути увагу на «належну правову процедуру», згадка про яку також є у ст. 2 КПК України, адже належна процедура є механізмом досягнення істини у кримінальному провадженні. Вона дозволяє

зібрати докази у справедливий спосіб, забезпечити їх змагальну перевірку, усунути ризики упередженості, мінімізувати помилки правосуддя.

Центральною засадою є презумпція невинуватості та обов'язок обвинувачення довести вину «поза розумним сумнівом» (ч. 2 ст. 17 КПК України). Ця формула прямо забороняє покладати на особу обов'язок доводити невинуватість і вимагає виправдання за відсутності переконливих доказів вини, отриманих у порядку, передбаченому КПК України. Категорії істини та презумпції невинуватості лежать у самій основі кримінального процесу. Їхній зміст і співвідношення визначають характер процесуального пізнання, межі втручання держави у права людини, а також рівень справедливості судочинства. На перший погляд, вимога встановлення істини та презумпція невинуватості є комплементарними: одна спрямована на розкриття фактичних обставин злочину, інша – на захист особи від свавільного переслідування.

Здається, що існує конфлікт між презумпцією невинуватості та встановленням істини у кримінальному провадженні, адже встановлення істини може вимагати максимально повного збирання доказів, навіть інтенсивності у проведенні слідчих (розшукових) дій, тоді як презумпція невинуватості обмежує державу рамками, які унеможливають тиск, примус або порушення прав людини. Але насправді це не конфлікт, а баланс двох цінностей де істина забезпечує обґрунтованість рішення, а презумпція невинуватості – справедливість і гуманність процесу. Тому істина в кримінальному процесі не може бути «будь-якою ціною», оскільки йдеться про істину, встановлену належною процедурою.

Аналізуючи стандарт «поза розумним сумнівом», потрібно його оцінювати як методологічний фільтр сумнівів: сумнів має бути «розумним», тобто таким, що виникає з матеріалів провадження, а не з гіпотетичних припущень. Але такий стандарт не дозволяє встановити істину з точки зору кореспондентної концепції. Адже істина – це онтологічна мета, а стандарт «поза розумним сумнівом» – процесуальний інструмент, який визначає межі допустимого ризику помилки. Цей стандарт не вимагає абсолютного знання, він вимагає такої переконливості доказів, при якій розумна людина перестає сумніватися у винуватості обвинуваченого. У реальному процесі істина часто недосяжна: свідки помиляються або вводять суд в оману, докази недостовірні, події давно минули. Тому завдання суду – не довести абсолютну істину, а оцінити докази настільки, щоб не залишилося розумного сумніву. На думку імплементація стандарту доказування «поза розумним сумнівом» зумовила необхідність перегляду становища істини як мети доказування. Враховуючи обмеженість можливостей людського пізнання, доцільно відмовитися від положення про те, що істина може бути метою доказування. Даний стандарт встановлює натомість вірогідність як мету доказування. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» формалізує суб'єктивний аспект внутрішнього переконання [7, с. 12].

У судовій практиці заходимо, що поняття «істини» використовується в контексті доказів та доказування. Так, у своїй касаційній скарзі засуджена стверджувала, що прокурор стверджував, що вона виготовляла фальсифіковані лікарські засоби на обладнанні, якого ніхто не бачив і яке ніде не зафіксовано, а суд використав це як істину [8]. Схожа аргументація була у касаційній скарзі по іншій справі від захисників, у якій вони зазначили, що орган досудового розслідування не намагався установити істину у справі [9], а також й така: «захисник вважає, що суди першої та апеляційної інстанцій при призначенні Особа_7 покарання не врахували, що з моменту затримання Особа_7 повністю визнавав свою вину та щиро розкався, як на досудовому слідстві, так і в суді надавав правдиві покази, погодився на проведення слідчого експерименту, завдяки чому і вдалося встановити істину та з'ясувати всі обставини у провадженні» [10].

Цікавими є доводи касаційної скарги засудженого та його захисника у справі № 392/1273/17: «стверджують, що захисник Особа_10, який брав участь у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування та судового розгляду, не маючи достатньої кваліфікації, або досвіду, або бажання надалі здійснювати захист засудженого після ухвалення вироку судом першої інстанції наполегливо стверджував, що реальних шансів оскаржити фактичні обставини справи та встановити істину в нього немає, а тому Особа_8 як юридично недосвідчена особа, розуміючи, що подальший захист потягне за собою значно більші моральні та матеріальні витрати, ніж відбування умовного покарання, був змушений відмовитись від апеляційного оскарження вироку» [11].

У іншій справі суд використав поняття істини для обґрунтування істотних порушень вимог кримінального процесуального закону зазначивши наступне: «за приписами ч. 1 ст. 412 КПК істотними порушеннями вимог кримінального процесуального закону є такі порушення цього Кодексу, які перешкодили або могли перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення, – повно та всебічно з'ясувати обставини кримінального провадження, встановити істину, забезпечити права і законні інтереси учасників провадження тощо» [12]. А у справі № 414/1807/16-к суд визначив: «разом з тим, у касаційній скарзі прокурор не зазначає, у чому ж полягає істотність такого

порушення, як саме воно перешкодило або могло перешкодити суду повно та всебічно з'ясувати обставини кримінального провадження, встановити істину, забезпечити права і законні інтереси учасників кримінального провадження й ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення» [13]. Загальний аналіз понад 100 судових рішень у кримінальних провадженнях показав, що поняття «істини», у своїй переважній більшості, використовується у скаргах сторін кримінального провадження, водночас використання судами такої категорії у мотивувальній частині для обґрунтування власної позиції вкрай рідко застосовано.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє; стверджувати, що істина у кримінальному процесі є складним, багатовимірним феноменом, який одночасно поєднує епістемологічну, філософсько-правову, процесуальну та ціннісну складові. Упродовж тривалого історичного розвитку кримінального судочинства концепція істини трансформувалася від абсолютного ідеалу повного й всебічного встановлення обставин злочину до сучасного розуміння, в якому істина розглядається крізь призму процедурних гарантій справедливого суду, прав людини та обмежень державного втручання. Сучасна модель кримінального процесу визнає, що можливості пізнання завжди є обмеженими, а тому істина не може бути механічною реконструкцією минулого, а постає результатом справедливого, змагального та законного процесуального пізнання.

Аналіз філософських концепцій – кореспондентної, когерентної, прагматичної та конвенціоналістської – вказує на те, що жодна з них окремо не може повністю пояснити природу істини у кримінальному провадженні. У праві істина є синтезом різних підходів, оскільки вона одночасно потребує відповідності фактам, логічної узгодженості, практичної корисності та нормативного визнання. Проте ключовим є те, що правова істина завжди повинна бути здобута у спосіб, який не порушує права людини, а отже, процесуальна компонента є невід'ємною від змісту істини. Будь-яке «знання», отримане шляхом тиску, катування або порушення належної процедури, не може визнаватися істинним у правовому сенсі, навіть якщо воно фактично відповідає реальності.

КПК України закріплює сучасну модель розуміння істини як результату дотримання належної правової процедури. Такі елементи, як презумпція невинуватості, змагальність, обов'язок доведення вини стороною обвинувачення поза розумним сумнівом та заборона покладати на підозрюваного чи обвинуваченого обов'язок доводити свою невинуватість, формують нормативну рамку, у якій істина повинна бути встановлена лише відповідно до закону та з дотриманням стандартів справедливого суду. Особливо важливо, що закон пов'язує істину не, з абсолютною повнотою доказування, а з такою переконливістю доказів, яка дозволяє суду ухвалити справедливе та обґрунтоване рішення.

Аналіз стандарту доказування «поза розумним сумнівом» показує, що він є фундаментальним інструментом забезпечення балансу між прагненням до істини та необхідністю мінімізувати ризик судової помилки. Стандарт не вимагає досягнення абсолютної істини в онтологічному сенсі, натомість він встановлює поріг переконливості доказів, є своєрідним методологічним фільтром сумнівів, достатнім для законного, обґрунтованого та справедливого вироку.

Судова практика підтверджує, що категорія істини залишається важливою для учасників кримінального провадження, хоча суди використовують її з обережністю і переважно у зв'язку з оцінкою повноти та всебічності дослідження доказів, а не як самостійну правову категорію. Захисники, обвинувачені/засуджені та прокурори часто посилаються на істину у своїх аргументах, однак суди здебільшого уникають категоричного декларування встановлення істини, натомість вдаючись до аналізу дотримання процесуальних гарантій та оцінки доказів у межах стандарту доказування.

Таким чином, істина у кримінальному процесі – це не абсолютна та недосяжна мета, а нормативно визначений результат справедливого, прозорого і законного процесуального пізнання. У сучасних умовах вона постає як збалансований підхід, що поєднує пізнавальні можливості, процесуальні гарантії та цінність людської гідності. З огляду на технологічний розвиток, зростання ролі цифрових доказів та впровадження штучного інтелекту в кримінальне судочинство, потреба у переосмисленні концепції істини лише зростатиме. Майбутня доктрина має врахувати як нові можливості доказування, так і нові ризики маніпуляцій, помилок та упередженості, зберігаючи при цьому базові принципи гуманізму, верховенства права та презумпції невинуватості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ратніков В. Когерентна концепція істини в сучасному гуманітарно-науковому знанні (До проблеми співвідношення природничо-наукового та гуманітарного знання). *Філософські науки*. 2016. Вип. 2. № 2. С. 117–123. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5888/ratnikovviziya2016.pdf>.
2. Мирошніченко Ю.М. Щодо концепції конвенційної істини в кримінальному процесі. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. August 2016. № 20 (4). С.198-201. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/4/43.pdf>.

3. Піх Ю. Т. Концепти істини у кримінальному процесуальному праві та їх реалізація у кримінальному провадженні: український та зарубіжний досвід: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081 «Право». ЛНУ ім. І. Франка. Львів, 2023. 330 с.
4. Рассел Бертран. Історія західної філософії. Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. К., 1995. 759 с.
5. «Gäfgen проти Німеччини» Справа №. 22978/05. Рішення від 1.6.2010 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-179168>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2735>.
7. Шаповал А. Сутність та місце стандарту доказування «поза розумним сумнівом» у системі стандартів доказування. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 9(2). С. 5–14. URL: <https://doi.org/10.15421/152113>.
8. Постанова від 26.10.2023 по справі № 539/1590/15-к. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/114552510?from=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83>.
9. Постанова від 06.10.2021 по справі № 610/2255/18. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/100292342?from=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83>.
10. Постанова від 25.03.2021 по справі № 132/641/16-к. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/95905261?from=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83>.
11. Постанова від 02.05.2024 по справі № 392/1273/17. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/118893443?from=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83>.
12. Постанова від 15.04.2021 по справі № 331/549/19. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/96406926?from=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83>.
13. Постанова від 11.09.2018 по справі № 414/1807/16-к. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/76673178?from=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83>.